

PRACE NAUKOWE

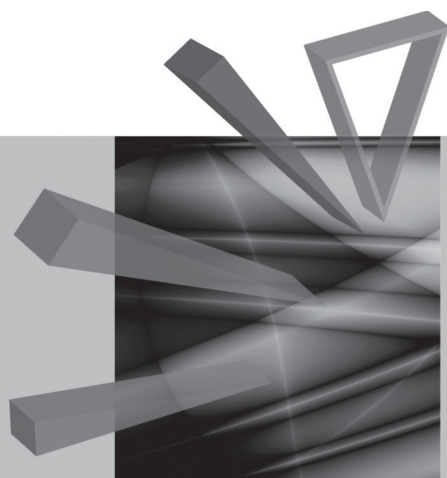
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

246

Polityka ekonomiczna

pod redakcją

Jerzego Sokołowskiego

Michała Sosnowskiego

Arkadiusza Żabińskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Beata Filipiak, Kazimierz Krupa, Andrzej Miszczuk,
Krystyna Piotrowska-Marczak, Marzanna Poniatowicz,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Joanna Szynal, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-209-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Nowa strategia rozwoju Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – jej uwarunkowania i ewaluacja	13
Piotr Adamczyk: Wykorzystanie rekomendacji w procesie inwestowania na rynku akcji	24
Agata Balińska: Jakość jako determinanta konkurencyjności agroturystyki	34
Przemysław Borkowski: Rola studium wykonalności w ocenie ryzyka projektu infrastrukturalnego	43
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Wybrane zagadnienia gospodarowania nieruchomościami w procesie rozwoju zrównoważonego	53
Paulina Filip: Franczyza jako system współpracy i finansowania przedsiębiorstw	65
Małgorzata Fronczek: Znaczenie Rosji jako partnera handlowego Polski w latach 1995-2010	76
Marcin Gospodarowicz: Analiza stanu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w Polsce w latach 2006-2010	86
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prognoza rozwoju sieci bankomatów w Polsce	96
Anna Grabowska: Inwestycje na rynku sztuki jako narzędzie dywersyfikacji portfela inwestycyjnego w dobie kryzysów na rynkach finansowych..	106
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna jako element dynamizowania i ochrony polskiego rolnictwa	115
Renata Grochowska: Budżet unijny jako gra interesów państw członkowskich na przykładzie Wspólnej Polityki Rolnej	125
Marcin Jurewicz: Decentralizacja systemu niemieckich izb handlowo-przemysłowych	134
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna a zmiany w funkcjonowaniu sektora produkcji pierwotnej w Polsce	142
Lidia Kaliszczak: Przesłanki i przejawy kształtowania klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości na poziomie lokalnym	150
Renata Karkowska: Ryzyko systemowe – teoria i analiza przyczyn	160
Joanna Kenc: Efekty współpracy głównych miast województwa dolnośląskiego z ich miastami partnerskimi	170
Ewa Kołoszycz: Instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie po reformie Wspólnej Polityki Rolnej	179
Dorota Komorowska: Efektywność gospodarowania wybranymi typami gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych	188

Elwira Leśna-Wierszołowicz: Problemy systemu zabezpieczenia emerytalnego w Polsce w kontekście skarg kierowanych do rzecznika ubezpieczonych w latach 2008-2011.....	199
Janusz Majewski: Pszczelarstwo w Polsce – wybrane problemy ekonomiczne.....	209
Dominika Malchar-Michalska: Rozwój polskiego rolnictwa w perspektywie roku 2030	219
Grażyna Mańczak: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a gospodarka Polski.....	229
Natalia Mańkowska: E-administracja a zdolność konkurencyjna gospodarki	240
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Sałek-Imińska, Monika Zajkowska: Restrukturyzacja jako sposób przeprowadzania zmian organizacyjnych na przykładzie Energa-Operator SA.....	250
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Problematyka wielkoobszarowych gospodarstw rolnych w ustawodawstwie polskim	260
Danuta Miłaszewicz: Postępy w realizacji zrównoważonego rozwoju jako kryterium oceny polityki ekonomicznej	270
Andrzej Miszczuk: Społeczno-ekonomiczne powiązania transgraniczne regionu peryferyjnego (na przykładzie Polski Wschodniej)	280
Bartłomiej Moszoro: Znaczenie innowacyjności przedsiębiorstw w strategii zarządzania zmianą gospodarczą na poziomie regionalnym	291
Janusz Myszczyżyn: Przesłanki i ekonomiczne konsekwencje polityki protekcyjnej na przykładzie „unii żyta i żelaza”.....	300
Magdalena Olczyk: Zmiany strukturalne a konkurencyjność polskiego przemysłu	311
Artur Ostromęcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: Wpływ zmian wybranych czynników produkcji na towarowość i strategię rozwoju gospodarstw rolnych	322
Mieczysław Piechnik: Aspekty infrastruktury regionalnej i jej wpływ na rozwój turystyki w makroregionie Polski Wschodniej w latach 2000-2010.....	333
Zbigniew Piepiora: Aktywna polityka przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych w województwie zachodniopomorskim – aspekty finansowe	345
Wojciech Piontek: Implikacje teorii wyboru publicznego dla budowy gospodarki niskoemisyjnej i zasobooszczędnej.....	361
Zdzisław W. Puślecki: Zmiany we wzajemnych zależnościach w polityce rolnej między WTO i Unią Europejską.....	371
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Koncepcja CSR w aspekcie pracowników na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu z województwa mazowieckiego.....	381
Józef Rudnicki: Czy podział akcji maksymalizuje bogactwo akcjonariuszy?	391

Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efektywność publicznych uczelni technicznych w Polsce w latach 2007-2009	403
Iwona Salejko-Szyszczyk: Ewolucja barier prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych w Polsce	413
Anna Sieczko, Iлона Wyszyńska: Jakość usług w przedsiębiorstwie społecznym na przykładzie fundacji dzieciom „Zdążyć z Pomocą”	423
Magdalena Kinga Stawicka: Specjalne strefy ekonomiczne w Unii Europejskiej.....	434
Piotr Szajner: Wpływ reformy regulacji rynku cukru w UE na efektywność polskiego przemysłu cukrowniczego	444
Iwona Szczepaniak: Ocena poziomu samowystarczalności żywnościowej Polski w warunkach integracji i globalizacji gospodarczej	454
Piotr Szkudlarek: Polityka regionalna państwa w aspekcie budowy infrastruktury szerokopasmowej na przykładzie Polski Wschodniej.....	465
Paweł Szudra: Bariery lokalizacji małych przedsiębiorstw handlowych i usługowych.....	474
Agnieszka Ścianowska: Wpływ inwestycji współfinansowanych ze środków funduszu spójności na kształtowanie cen przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych.....	484
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Ewolucja aktywności innowacyjnej z perspektywy wielkości przedsiębiorstw w systemach regionalnych Polski.....	494
Marek Wigier: Efekty realizacji WPR w Polsce – doświadczenia i wyzwania w perspektywie do 2020 roku	504
Krzysztof Wiktorowski: Polityki i strategie rozwoju na tle systemu zarządzania rozwojem Polski.....	514
Tomasz Wojewodziec: Recesywne zachowania gospodarstw rolniczych prowadzonych przez przedsiębiorców ubezpieczonych w KRUS.....	523
Grażyna Wolska: Infrastruktura pocztowa w Polsce. Wybrane problemy badawcze	532
Agata Wójcik: Koszty i dochodowość polskich gospodarstw mlecznych należących do europejskiego stowarzyszenia producentów mleka w 2010 r.	542
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analiza sytuacji ekonomiczno-finansowej PGE – Polskiej Grupy Energetycznej SA.....	552
Józef Stanisław Zegar: Konkurencyjność ekonomiczna <i>versus</i> konkurencyjność społeczna w rolnictwie.....	563

Summaries

Franciszek Adamczuk: New development strategy for Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – conditions and its evaluation.....	23
Piotr Adamczyk: Using the recommendations in investing process on the share market.....	33
Agata Balińska: Quality as a determinant of the competitiveness of rural tourism.....	42
Przemysław Borkowski: Feasibility study in the assessment of infrastructure project risk.....	52
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Selected aspects of property management in sustainable development process.....	64
Paulina Filip: Franchising as a system of cooperation and financing of enterprises.....	75
Małgorzata Fronczek: The significance of Russia as Polish partner in foreign trade in years 1995-2010.....	85
Marcin Gospodarowicz: The analysis of enterprise development in rural areas in Poland in the years 2006-2010.....	95
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prediction of ATM network development in Poland.....	105
Anna Grabowska: Investments in the market of art as a way for the diversification of the investment portfolio in times of crises on the financial markets.....	114
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Common agricultural policy as an element of actuating and protecting Polish agriculture.....	124
Renata Grochowska: European budget as a business game of Member States based on the Common Agricultural Policy's example.....	133
Marcin Jurewicz: Decentralization of the system of German chambers of commerce.....	141
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: The Common Agricultural Policy and the changes in functioning of the original production's sector in Poland.....	149
Lidia Kaliszczak: Premises and manifestations of shaping the climate encouraging local entrepreneurship.....	159
Renata Karkowska: Systemic risk – theory and analysis of reasons.....	169
Joanna Kenc: The effects of town twinning cooperation of the main cities of Lower Silesia Voivodeship.....	178
Ewa Kołoszycz: Risk management tools in agriculture after the reform of the CAP.....	187
Dorota Komorowska: Management efficiency of the selected types of organic and conventional farms.....	198

Elwira Leśna-Wierszółowicz: Problems of the protection of pension system in Poland in the context of complaints referring to the Insurance Ombudsman between 2008 and 2011	208
Janusz Majewski: Beekeeping in Poland – selected economic problems.....	218
Dominika Malchar-Michalska: The development of Polish agricultural sector in the perspective of the year 2030	228
Grażyna Mańczak: Foreign direct investments and Polish economy	239
Natalia Mańkowska: E-government and competitive ability of the economy	249
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Salek-Imińska, Monika Zajkowska: Restructuring as a form of implementation of organizational changes on the basis of Energa-Operator SA	259
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Issues of multi-territorial farms in Polish legislation	269
Danuta Miłaszewicz: Progress towards sustainable development as a criterion of economic evaluations	279
Andrzej Miszczuk: Socio-economic transborder links of peripheral region (on the example of eastern Poland).....	290
Bartłomiej Moszoro: The importance of innovation of enterprises in the strategy of economic change management at the regional level	299
Janusz Myszczyzyn: Reasons and economic consequences of protectionist policy on the example of the “union of rye and iron”	310
Magdalena Olczyk: Structural changes and competitiveness in the Polish industry	321
Artur Ostromięcki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Influence of change of chosen factors of production on the marketability and strategies of development of agricultural holdings	332
Mieczysław Piechnik: Aspects of regional infrastructure and its impact on the development of tourism in the macroregion of eastern Poland in the years 2000-2010.....	344
Zbigniew Piepiora: Active policy of natural disasters prevention in West Pomeranian Voivodeship – financial aspects	360
Wojciech Piontek: Implications of the public good theory for the creation of low carbon and resource-efficient economy.....	369
Zdzisław W. Puślecki: Changes in mutual interdependence between the WTO and the European Union in the agricultural policy	380
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Concept of CSR in the aspect of employees on the example of agribusiness enterprises from Mazowieckie Voivodeship.....	390
Józef Rudnicki: Do stock splits maximize shareholders’ wealth?.....	402
Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efficiency of public technical universities in Poland in 2007-2009.....	412

Iwona Salejko-Szyszcak: The evolution of the privatization barriers of public enterprises in Poland.....	422
Anna Sieczko, Iłona Wyszynska: Quality of services delivered by non-government organisations based on an example of charity for children „Zdążyć z Pomocą”	433
Magdalena Kinga Stawicka: Special economic zones in the European Union	443
Piotr Szajner: Impact of the EU sugar market reform on the efficiency of Polish sugar industry	453
Iwona Szczepaniak: Assessment of the level of food self-sufficiency of Poland in the conditions of economic integration and globalization.....	464
Piotr Szkudlarek: Regional policy of the state in the context of construction of broadband infrastructure on the example of eastern Poland.....	473
Paweł Szudra: Barriers of location of small trading and service companies .	483
Agnieszka Ścianowska: The influence of the investments cofinanced from the Coherency Fund sources on the price policy of water-sewage companies	493
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Evolution of innovative activity from the perspective of size of companies in regional systems in Poland .	503
Marek Wigier: Effects of the CAP in Poland – experiences and challenges in the perspective to 2020	513
Krzysztof Wiktorowski: Development policies and strategies against the background of the system of development management of Poland.....	522
Tomasz Wojewodziec: Recessive behaviors of farms run by entrepreneurs insured by KRUS.....	531
Grażyna Wolska: Postal infrastructure in Poland. Selected research problems.....	541
Agata Wójcik: Costs and profitability of Polish dairy farms belonging to the European Dairy Farmers in 2010.....	551
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analysis of economic and financial situation of PGE SA	562
Józef Stanisław Zegar: Economic competitiveness versus social competitiveness in agriculture.....	573

Dorota Komorowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

EFEKTYWNOŚĆ GOSPODAROWANIA WYBRANYCH TYPÓW GOSPODARSTW EKOLOGICZNYCH I KONWENCJONALNYCH

Streszczenie: Celem opracowania jest ocena wpływu specjalizacji gospodarstwa rolnego na efektywność gospodarowania zasobami w wybranych typach gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych. Zaprezentowane w opracowaniu wyniki wskazują na niższą produktywność zasobów w gospodarstwach ekologicznych, ale wyższą dochodowość, ponieważ gospodarstwa ekologiczne ponoszą relatywnie niższe koszty produkcji, uzyskują wyższe dopłaty i angażują zasoby kapitałowe niższej wartości.

Słowa kluczowe: rozwój zrównoważony, rolnictwo ekologiczne, efektywność.

1. Wstęp

Efektom m.in. przeciwstawiania się degradacji środowiska naturalnego i mody na zdrowy styl życia jest rozwój produkcji rolniczej z wykorzystaniem metod ekologicznych. Zainteresowanie rozwojem rolnictwa ekologicznego dotyczy zamożnych społeczeństw, ale także społeczności krajów rozwijających się, dla których produkcja ekologiczna oznacza szansę rozwoju ubogich gospodarstw rolnych, zagospodarowanie nadwyżek siły roboczej i nowy, obiecujący kierunek eksportu żywności do krajów wysoko rozwiniętych. Na dynamiczny rozwój rolnictwa ekologicznego na świecie wskazuje fakt, że w 2002 r. powierzchnia upraw ekologicznych zajmowała zaledwie 0,3% całkowitej powierzchni upraw rolnych, a w 2010 – 2,8%. O rozwoju produkcji żywności ekologicznej świadczy rosnąca w dużym tempie wartość obrotów produktami ekologicznymi na światowym rynku rolno-żywnościowym. W 2003 r. wartość sprzedaży żywności ekologicznej wyniosła 22 mld USD, natomiast w 2007 r. już 46 mld USD. W 2007 r. tylko eksport produktów ekologicznych ze Stanów Zjednoczonych kształtował się na poziomie 21,1 mld USD [Kondratowicz-Pozorska 2010].

W krajach Unii Europejskiej rolnictwo ekologiczne rozwija się od wielu lat. W 2009 r. powierzchnia upraw ekologicznych w krajach UE-25 zajmowała 6% całkowitej powierzchni upraw rolnych. Największy areał użytków rolnych zago-

spodarowanych pod produkcję ekologiczną występuje w Hiszpanii, we Włoszech, w Niemczech, w Wielkiej Brytanii, we Francji i w Austrii. Polska pod tym względem zajmuje dziewiąte miejsce. W 2006 r. wartość obrotów produktami ekologicznymi na unijnym rynku rolno-żywnościowym została wyceniona na 31 mld euro rocznie. Polski rynek żywności ekologicznej w 2010 r. został wyceniony na 100 mln euro rocznie [Kondratowicz-Pozorska 2010]. Według danych Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, która nadzoruje produkcję ekologiczną w Polsce, w 2010 r. liczba gospodarstw ekologicznych z certyfikatem oraz będących w trakcie jego uzyskiwania wyniosła 20 626, wobec 3760 gospodarstw w roku 2004.

Rolnictwo ekologiczne w krajach UE jest objęte wsparciem finansowym w postaci dopłat do działalności produkcyjnych, a także dofinansowywane w zakresie badań dotyczących produkcji ekologicznej, ponoszonych kosztów kontroli gospodarstw ekologicznych czy podejmowanych działań promujących żywność ekologiczną. Podejmowane działania wspierające rozwój rolnictwa ekologicznego przekładają się na wzrost liczby gospodarstw ekologicznych, m.in. w naszym kraju, i zainteresowanie ekonomiką ich działalności.

2. Cel i metodyka badań

Celem opracowania jest ocena wpływu specjalizacji gospodarstwa rolnego, określanej jako typ rolniczy w metodyce FADN¹, na efektywność gospodarowania zasobami w gospodarstwach ekologicznych i konwencjonalnych wybranych typów produkcji rolniczej. Przedmiotem badania są gospodarstwa ekologiczne i konwencjonalne w Polsce objęte rachunkowością rolną w systemie FADN w 2008 r. i sklasyfikowane według typów rolniczych. Liczebność uzyskanych grup w obrębie gospodarstw ekologicznych pozwala na badanie gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych, chowie bydła mlecznego, chowie zwierząt utrzymywanych w systemie wypasowym i gospodarstwach wielokierunkowych, czyli mieszanych (tab. 1).

Tabela 1. Liczebność badanych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych w 2008 r.

Liczba gospodarstw	Uprawy polowe	Krowy mleczne	Zwierzęta żywione w systemie wypasowym	Mieszane
Ekologiczne	69	18	48	87
Konwencjonalne	179 546	38 028	47 102	393 950

Źródło: IERiGŻ -PIB

¹ FADN (System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych) to jednolity system zbierania danych rachunkowych we wszystkich krajach członkowskich UE, służący m.in. do kreowania Wspólnej Polityki Rolnej. W Polsce od 2004 r. IERiGŻ-PIB prowadzi badania rachunkowości rolnej w systemie FADN, określanym jako polski FADN.

3. Zasoby produkcyjne

Zasoby produkcyjne w rolnictwie stanowi ziemia (ilość ziemi użytkowanej rolniczo, czyli powierzchnia użytków rolnych), praca (liczba osób zdolnych do pracy w rolnictwie) i kapitał (środki produkcyjne). Przeciętna powierzchnia użytków rolnych badanych gospodarstw ekologicznych w obrębie wybranych typów produkcji rolnej była większa niż gospodarstw konwencjonalnych, szczególnie w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych i chowie zwierząt żywionych w systemie wypasowym (tab. 2).

Wkład zasobów pracy, czyli nakłady pracy ogółem w przeliczeniu na pełnozatrudnionego w ciągu roku (w AWU²), był relatywnie większy w gospodarstwach ekologicznych niż konwencjonalnych, zwłaszcza w gospodarstwach nastawionych na uprawy polowe, ale były one zarazem większe obszarowo od konwencjonalnych.

Potencjał zasobów kapitałowych w gospodarstwach rolnych stanowią środki produkcyjne trwałe i obrotowe, których wartość obrazują aktywa ogółem. Poziom zainwestowania w zasoby kapitałowe badanych gospodarstw mierzony wartością aktywów ogółem na 1 ha użytków rolnych był wyraźnie wyższy w gospodarstwach konwencjonalnych, szczególnie specjalizujących się w uprawach polowych i chowie bydła mlecznego (o ponad 30%).

Tabela 2. Zasoby produkcyjne badanych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych w 2008 r.

Gospodarstwa	Uprawy polowe	Krowy mleczne	Zwierzęta żywione w systemie wypasowym	Mieszane
Średnia powierzchnia użytków rolnych (ha)				
Ekologiczne	33,0	22,6	36,5	17,5
Konwencjonalne	23,1	16,7	21,5	16,4
Liczba osób pełnozatrudnionych (AWU)				
Ekologiczne	2,24	1,86	1,99	1,73
Konwencjonalne	1,78	1,73	1,79	1,62
Aktywa ogółem na 1 ha użytków rolnych (zł/ha)				
Ekologiczne	9 923	13 991	14 625	14 772
Konwencjonalne	14 847	20 615	19 606	16 992

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych IERiGŻ-PIB.

² AWU – jednostka przeliczeniowa nakładów pracy według metodyki FADN: 1 jednostka AWU = 2200 godzin pracy ogółem/rok. W nakładach pracy ogółem ujmuje się nakłady pracy nieopłacanej, głównie rolnika i jego rodziny w jednostkach FWU (1 jednostka FWU = 2200 godzin pracy rodziny/rok).

4. Organizacja produkcji

Wyniki Standardowe FADN nie pozwalają na pełną analizę organizacji produkcji roślinnej w gospodarstwach, ponieważ nie zawierają danych o strukturze użytków rolnych, co uniemożliwia analizę struktury zasiewów. Możliwe jest tylko odniesienie wybranych grup roślin do ogólnej powierzchni użytków rolnych [Goraj, Mańko 2009].

W zakresie organizacji produkcji roślinnej porównywanych gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych w obrębie typów produkcyjnych w 2008 r. widoczny jest przede wszystkim znacznie mniejszy udział zbóż w strukturze użytków rolnych gospodarstw ekologicznych, szczególnie w gospodarstwach nastawionych na produkcję mleka (o 25,1 pkt proc.). W gospodarstwach ekologicznych relatywnie większy obszar użytków rolnych niż w konwencjonalnych zajmują uprawy roślin pastewnych (w specjalizujących się w produkcji mleka o 26,6 pkt proc.), co jest warunkowane większym zapotrzebowaniem na pasze wytwarzane we własnym zakresie (tab. 3). W gospodarstwach ekologicznych nastawionych na produkcję zwierzęcą udział zbóż w strukturze użytków rolnych kształtował się na poziomie tylko kilkunastu procent (13,1-14,0%), a wyraźnie przeważał udział upraw pastewnych (81,5-84,4%). Powierzchnie upraw pastewnych gospodarstw ekologicznych to w głównej mierze łąki i pastwiska, a ponadto uprawy roślin pastewnych korzeniowych i kapustnych.

Tabela 3. Wybrane informacje z organizacji produkcji w badanych typach gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych w 2008 r.

Gospodarstwa	Uprawy polowe	Krowy mleczne	Zwierzęta żywione w systemie wypasowym	Mieszane
Udział zbóż w strukturze użytków rolnych (%)				
Ekologiczne	54,4	14,0	13,1	40,9
Konwencjonalne	63,3	39,1	35,4	61,6
Udział upraw pastewnych w strukturze użytków rolnych (%)				
Ekologiczne	19,7	84,4	81,5	43,1
Konwencjonalne	8,7	57,8	60,2	26,0
Obsada zwierząt ogółem w LU/100ha UR				
Ekologiczne	14,5	86,7	70,0	48,0
Konwencjonalne	16,0	98,8	93,0	73,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych IERiGŻ-PIB.

Wyniki omawianego porównania gospodarstw wskazują, że obsada zwierząt ogółem mierzona liczbą sztuk przeliczeniowych LU³/100 ha UR była mniejsza w go-

³ LU – jednostka przeliczeniowa zwierząt według metodyki FADN, równoważna 1 krowie mlecznej lub wybrakowanej albo bykowi w wieku 2 lat i więcej.

spodarstwach ekologicznych, szczególnie w typie chów zwierząt żywionych w systemie wypasowym i w gospodarstwach wielokierunkowych (odpowiednio o 25 i 35%). W gospodarstwach ekologicznych w typach chów krów mlecznych i uprawy polowe obsada zwierząt była o ok. 10% mniejsza niż w konwencjonalnych, co nie jest dużą, lecz uzasadnioną różnicą w poziomie tego miernika.

5. Produktywność czynników produkcji

Produktywność czynników produkcji (ziemi, pracy i kapitału) analizowanych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych mierzona wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych (produktywność ziemi), na osobę pracującą w gospodarstwie w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy (ekonomiczna wydajność pracy) i wartość produkcji na 100 zł wartości zaangażowanego kapitału trwałego i obrotowego, czyli aktywów ogółem, przedstawiono w tab. 4.

Porównanie wybranych typów gospodarstw ekologicznych z konwencjonalnymi w zakresie produktywności czynników wytwórczych w 2008 r. wskazuje, że produktywność zasobów w gospodarstwach ekologicznych była niższa, nawet dużo niższa. Najmniejsze różnice wystąpiły w zakresie produktywności kapitału, w tym w obrębie gospodarstw nastawionych na produkcję mleka (niższa tylko o 5,3% w gospodarstwach ekologicznych), natomiast największe różnice wykazano w produktywności zasobów ziemi, szczególnie gospodarstw nastawionych na chów zwierząt żywionych w systemie wypasowym (o ponad 50% niższa w gospodarstwach ekologicznych). Przyczyna tego stanu rzeczy tkwi w bardziej ekstensywnym chowie i w mniejszej obsadzie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych.

Tabela 4. Produktywność czynników produkcji wybranych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych w 2008 r.

Gospodarstwa	Uprawy polowe	Krowy mleczne	Zwierzęta żywione w systemie wypasowym	Mieszane
Produktywność ziemi (zł/ha)				
Ekologiczne	2 301	3 206	2 249	2 608
Konwencjonalne	4 055	4 987	4 614	4 219
Ekonomiczna wydajność pracy (zł/AWU)				
Ekologiczne	33 902	38 949	41 252	26 383
Konwencjonalne	52 630	48 141	55 424	42 714
Produktywność na 100 zł aktywów ogółem (zł)				
Ekologiczne	23,19	22,91	15,38	17,66
Konwencjonalne	27,31	24,19	23,54	24,83

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych IERiGŻ-PIB.

Najmniejszą różnicę w zakresie produktywności ziemi gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych wykazano w gospodarstwach nastawionych na chów krów mlecznych (o 36% niższą w gospodarstwach ekologicznych) i były to zarazem gospodarstwa, w których poziom produktywności ziemi był najwyższy w porównaniu z pozostałymi typami gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych.

Najwyższą ekonomiczną wydajność pracy wykazano w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt żywionych w systemie wypasowym, a najniższą w gospodarstwach wielokierunkowych (w gospodarstwach zarówno ekologicznych, jak i konwencjonalnych), co wynika z odpowiednio mniejszych i większych nakładów pracy.

Najwyższą produktywność aktywów ogółem uzyskały gospodarstwa nastawione na uprawy polowe, a najniższą gospodarstwa utrzymujące zwierzęta żywione w systemie wypasowym (gospodarstwa zarówno ekologiczne, jak i konwencjonalne), co wynika odpowiednio z intensywności organizacji tych typów gospodarstw.

6. Dochody

Syntetyczny rachunek wyników porównywanych typów gospodarstw ekologicznych z konwencjonalnymi w 2008 r. przedstawiono w tab. 5.

Z porównania badanych typów gospodarstw wynika, że gospodarstwa ekologiczne ponosiły niższe koszty, w tym koszty materiałowe, które w metodyce FADN są określane jako „zużycie pośrednie”, i uzyskiwały niższe wyniki produkcyjne i ekonomiczne mierzone nadwyżką wartości produkcji nad kosztami materiałowymi w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych. Wyższy poziom dopłat uzyskiwanych przez gospodarstwa ekologiczne przybliżał poziom dochodów z gospodarstw rolnych⁴ nastawionych na chów krów mlecznych, natomiast w pozostałych typach porównywanych gospodarstw kształtował wyższe dochody z gospodarstw ekologicznych. W ekologicznych gospodarstwach wielokierunkowych dopłaty pokrywały częściowo koszty produkcji i tworzyły dochód z gospodarstwa rolnego.

W obrębie gospodarstw zarówno ekologicznych, jak i konwencjonalnych gospodarstwa nastawione na chów bydła mlecznego uzyskały najwyższe wyniki produkcyjne i ekonomiczne (tab. 5).

Wartość produkcji, poziom kosztów, dopłaty i dochody gospodarstw ekologicznych w procencie tych wielkości uzyskanych przez gospodarstwa konwencjonalne w 2008 r. przedstawiono w tab. 6.

---

⁴ Kategoria dochodowa gospodarstw rolnych według metodyki FADN to „dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego”. W niniejszym opracowaniu określana jest w skrócie jako „dochód z gospodarstwa rolnego”; odpowiada dochodowi rolniczemu netto z uwzględnieniem wszystkich dopłat do działalności gospodarstw rolnych.

Tabela 5. Rachunek wyników porównywanych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych w 2008 r. (zł/ha UR)

Wyszczególnienie	Uprawy polowe	Krowy mleczne	Zwierzęta żywione w systemie wypasowym	Mieszane
Gospodarstwa ekologiczne				
Produkcja ogółem	2 301	3 206	2 249	2 608
<i>Koszty materiałowe</i>	1 173	1 845	1 245	1 666
Nadwyżka wartości produkcji nad kosztami materiałowymi	1 128	1 361	1 004	942
<i>Amortyzacja</i>	525	472	468	651
<i>Koszty zewnętrznych czynników produkcji</i>	393	405	240	195
<i>Podatki</i>	112	142	105	113
Dopłaty	1 340	1 610	1 368	1 568
Dochód z gospodarstwa rolnego	1 438	1 950	1 559	1 552
Gospodarstwa konwencjonalne				
Produkcja ogółem	4 055	4 987	4 614	4 219
<i>Koszty materiałowe</i>	2 525	2 868	2 890	2 975
Nadwyżka wartości produkcji nad kosztami materiałowymi	1 830	2 119	1 724	1 244
<i>Amortyzacja</i>	709	795	749	734
<i>Koszty zewnętrznych czynników produkcji</i>	447	114	369	284
<i>Podatki</i>	140	124	124	129
Dopłaty	962	987	992	1 040
Dochód z gospodarstwa rolnego	1 198	2 072	1 476	1 137

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych IERiGŻ-PIB.

Wyniki produkcyjne poszczególnych typów gospodarstw ekologicznych stanowiły od ok. 50% do ponad 60% wyników gospodarstw konwencjonalnych, a koszty materiałowe od 43% do 64%. W efekcie nadwyżka wartości produkcji nad kosztami materiałowymi gospodarstw ekologicznych sięgała ok. 60%, a gospodarstw ekologicznych wielokierunkowych – 76% nadwyżki uzyskiwanej przez gospodarstwa konwencjonalne. Dopłaty pozyskiwane przez gospodarstwa ekologiczne przewyższały dopłaty gospodarstw konwencjonalnych o 40-60% i powodowały, że dochody z ekologicznych gospodarstw rolnych przewyższały dochody z gospodarstw konwencjonalnych, z wyjątkiem gospodarstw nastawionych na chów bydła mlecznego. Wyższy poziom dopłat do działalności gospodarstw ekologicznych wynikał głównie z wyższych dopłat rolno-środowiskowych, w tym dopłat do produkcji ekologicznej.

Tabela 6. Rachunek wyników porównywanych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych w 2008 r. (konwencjonalne = 100%)

Wyszczególnienie	Uprawy polowe	Krowy mleczne	Zwierzęta żywione w systemie wypasowym	Mieszane
Produkcja ogółem	56,7	64,3	48,7	61,8
<i>Koszty materiałowe</i>	46,5	64,3	43,1	56,0
Nadwyżka wartości produkcji nad kosztami materiałowymi	61,6	64,2	58,2	75,7
<i>Amortyzacja</i>	74,0	59,4	62,5	88,7
<i>Koszty zewnętrznych czynników produkcji</i>	87,9	355,3	65,0	68,7
<i>Podatki</i>	80,0	114,5	84,7	87,6
Dopłaty	139,3	163,1	137,9	150,8
Dochód z gospodarstwa rolnego	120,0	94,1	105,6	136,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych IERiGŻ-PIB.

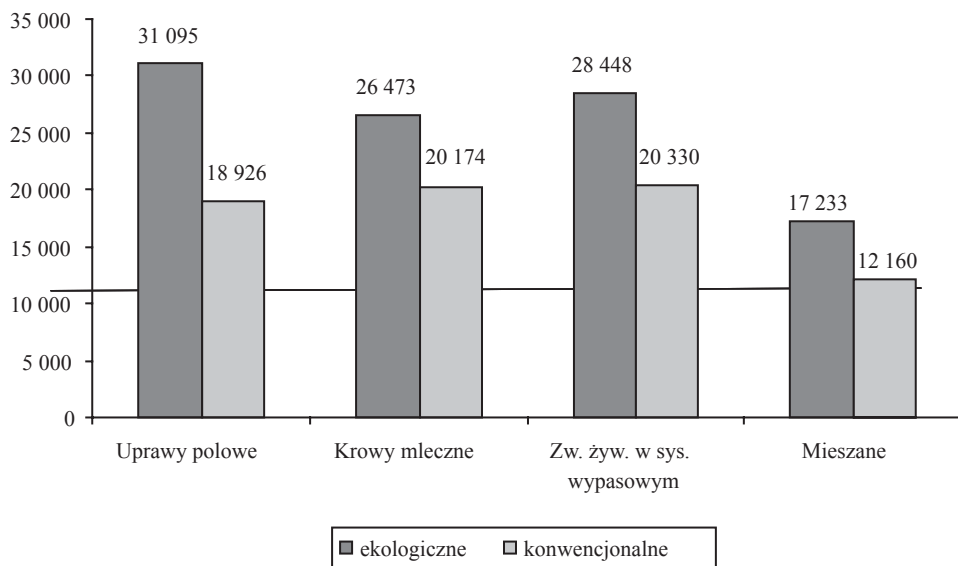
Gospodarstwa ekologiczne specjalizujące się w produkcji mleka ponosiły większe koszty zewnętrznych czynników produkcji, w tym wynagrodzeń, opłat dzierżawnych oraz wyższe odsetki i opłaty w związku ze zobowiązaniami kredytowymi. Płaciły także większe podatki od posiadanej ziemi i budynków (tab. 6).

Dla rolnika i jego rodziny ważny jest poziom dochodu z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną rodziny⁵, który stanowi wynagrodzenie pracy własnej. W badanych gospodarstwach poziom dochodu na osobę pełnozatrudnioną rodziny (rys. 1) był najwyższy w gospodarstwach ekologicznych nastawionych na uprawy polowe, a następnie w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta żywione w systemie wypasowym, ale były to gospodarstwa relatywnie większe obszarowo (tab. 2).

W 2008 r. średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej wyniosło 23 628 zł. Odniesienie tej wielkości do dochodu na osobę pełnozatrudnioną rodziny w analizowanych typach gospodarstw wskazuje, że gospodarstwa ekologiczne, z wyjątkiem gospodarstw mieszanych, wypracowały dochód na osobę pełnozatrudnioną rodziny na poziomie przewyższającym średnie wynagrodzenie w gospodarce, ale były to gospodarstwa większe obszarowo w porównaniu z konwencjonalnymi i ekologicznymi mieszany.

⁵ Osoba pełnozatrudniona rodziny to jednostka przeliczeniowa nakładów pracy nieopłacanej rolnika i jego rodziny na pełny wymiar czasu pracy, według metodyki FADN to jednostka FWU = 2200 godzin pracy rodziny/rok.

Rys. 1. Dochód z gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównywanych typach gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych w 2008 r. (zł/osobę)

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych IERiGŻ-PIB.

7. Efektywność ekonomiczna zasobów kapitałowych

Efektywność ekonomiczną działalności produkcyjnej gospodarstw rolnych można ustalać i oceniać, odnosząc ujęcie wartościowe efektów produkcyjnych lub wyniki ekonomiczne do poniesionych nakładów lub zaangażowanych zasobów w ujęciu wartościowym. Powszechnie stosowaną miarą do oceny efektywności zaangażowanego kapitału w jednostkach gospodarczych jest wskaźnik rentowności aktywów (ROA) i wskaźnik rentowności kapitału własnego (ROE). Problem z oszacowaniem umownej opłaty pracy własnej w rolnictwie powoduje, że łatwiejsze do obliczenia są wskaźniki dochodowości zamiast rentowności.

Tabela 7. Wskaźniki dochodowości aktywów ogółem porównywanych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych w 2008 r. (%)

Gospodarstwa	Uprawy polowe	Krowy mleczne	Zwierzęta żywione w systemie wypasowym	Mieszane
Ekologiczne	14,5	13,9	10,7	10,5
Konwencjonalne	8,1	10,1	7,5	6,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych IERiGŻ-PIB.

W tabeli 7 zaprezentowano wskaźnik dochodowości kapitału badanych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych, obliczony następująco:

Wskaźnik dochodowości aktywów = $100 \times \frac{\text{dochód z gospodarstwa rolnego}}{\text{średni stan aktywów ogółem}}$.

W porównywanych gospodarstwach ekologicznych i konwencjonalnych poziom wskaźnika dochodowości aktywów we wszystkich typach gospodarstw ekologicznych kształtował się na wyraźnie wyższym poziomie niż konwencjonalnych (o 30-40%). Przyczyna tkwiła głównie w niższej wartości aktywów gospodarstw ekologicznych (tab. 2) oraz w wyższym poziomie dopłat uzyskiwanych przez gospodarstwa ekologiczne (tab. 5).

8. Podsumowanie

Porównanie wybranych typów gospodarstw ekologicznych z konwencjonalnymi w zakresie produktywności czynników wytwórczych wskazuje, że produktywność zasobów w gospodarstwach ekologicznych jest niższa. Najmniejsze różnice wystąpiły w zakresie produktywności kapitału, w tym w obrębie gospodarstw nastawionych na produkcję mleka, natomiast największe różnice wykazano w produktywności zasobów ziemi, szczególnie gospodarstw nastawionych na chów zwierząt żywnych w systemie wypasowym. Przyczyna tkwi w bardziej ekstensywnym chowie i w mniejszej obsadzie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych.

Gospodarstwa ekologiczne ponosiły niższe koszty produkcji i pozyskiwały wyższe dopłaty, co powodowało, że dochody z ekologicznych gospodarstw rolnych przewyższały dochody z gospodarstw konwencjonalnych, z wyjątkiem gospodarstw nastawionych na chów bydła mlecznego. Ponadto niższa wartość środków produkcyjnych zaangażowanych w działalność gospodarstw ekologicznych kształtowała relatywnie wyższą dochodowość ich zasobów kapitałowych.

Literatura

- GORAJ L., MAŃKO S., *Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*, Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa 2009.
- KONDRATOWICZ-POZORSKA J., *Wsparcie finansowe działalności ekologicznych gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej – ujęcie makroekonomiczne*, [w:] *Polityka ekonomiczna*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 166, Wydawnictwo UE, Wrocław 2010, s. 325.
- NACHTMAN G., *Rolnictwo ekologiczne w Polsce w 2008 roku*, „Komunikaty, Raporty, Ekspertyzy” nr 541, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2010.
- Wyniki standardowe uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w polskim FADN w 2008 roku*, www.fadn.pl.
- Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2008 roku*, www.fadn.pl.

MANAGEMENT EFFICIENCY OF THE SELECTED TYPES OF ORGANIC AND CONVENTIONAL FARMS

Summary: The aim of the paper is to evaluate influence of farm specialization on the efficiency of resources management in the selected types of organic and conventional farms. The results presented in the paper indicate that organic farms are characterized by lower efficiency of resources management, but these farms have higher profitability, since they incur relatively lower production costs, achieve higher subsidies, and engage lower values of capital resources.

Keywords: sustainable development, organic farming.